

Koeru Keskkool

VANAEMA RAELI ELU SIBERIS JA PÄRAST NAASMIST

Uurimistöö

Autor: Kärolin Luiker, 11. klass

Juhendaja: õp Tiina Põldoja

Koeru 2025

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. VANAEMA ELU ENNE SIBERIT	4
1.1. Vanaema Raeli perekond ja küüditamise põhjused	4
1.2. Küüditamise päev	5
1.3. Küüditamise sihtkoht Irkutski oblastis	6
2. ELU SIBERIS	8
2.1. Elutingimused	8
2.2. Igapäevaelu	8
2.3. Mälestusi koolist	10
3. ELU PÄRAST SIBERIST NAASMIST	12
3.1. Eestisse naasmine	12
3.2. Elu Eestis	12
KOKKUVÕTE	15
KASUTATUD MATERJALID.....	17
LISA 1. VANAEMA RAELE	18
LISA 2. VANAEMA KOOS ÕE ESTERIGA	19
LISA 3. RAELE VANAEMA RIINA	20
LISA 4. CURLY STRINGS “MIND NAD KÄTTE EI SAA”	21
LISA 5. VANAEMA KLASSIPILT	23
LISA 6. VANAEMA ABIKAASA VÄINOGA.....	24
LISA 7. VANAEMA OMA ÕE ESTERI, EMA EMMA JA ISA KALJUGA.....	25
LISA 8. VANAEMA MÄRTSIS 2025	26

SISSEJUHATUS

Eesti rahvast on kogu tema ajaloo kestel ähvardanud hädaoht Idast (Eesti rahva kannatuste aastad I, 1943).

Minu vanaema Rael oli vaid väike tüdruk, kui ta elu muutus täielikult. 1949. aasta märtsis küüditati ta koos tuhandete teiste eestlastega Siberisse, kohta, kus valitses hirm ja teadmatus. Seal algas tema teekond kohanemisega uues ja karmis maailmas.

Iga katkemine võib olla võimalus uueks alguseks, kui vaid uskuda kestmise jõusse (Luiker, 2024).

Minu uurimistöö teema on “Vanaema Raeli elu Siberis ja pärast naasmist”. Töö eesmärk on anda ülevaade vanaema elust Siberis ja sellele järgnenud elust Eestis. Otsustasin selle teema valida, kuna see on osa meie perekonna ajaloost ja kõik lood, mis vanaema mulle on rääkinud, on olnud väga huvitavad ja alati põnevad kuulata.

Töö koosneb kolmest peatükist. Esimeses peatükis käsitlen Raeli elu enne Siberit. Teises peatükis annan ülevaate vanaema elust Siberis. Kolmandas peatükis räägin tema elust pärast Siberist naasmist.

Uurimistöö koostamisel viisin läbi intervjuu oma vanaemaga, uurisin erinevaid teemakohaseid raamatuid ja interneti artikleid. Eeskujuks võtsin ka samateemalisi varem kirjutatud uurimistöid.

1. VANAEMA ELU ENNE SIBERIT

Minu vanaema Rael oli Siberis aastatel 1949–1959. Küüditamise ajal oli ta 4-aastane ning Eestisse naastes 14-aastane. Selle tõttu, et vanaema nii noor oli, ei mäleta ta täpselt kõiki detaile enda elust Siberis. Raeli lugu kirja pannes lähtusin tema mälestustest, aga kasutasin ka mõtteid, mis kuuluvad teistele küüditatuile. (Luiker, 2024)

1.1. Vanaema Raeli perekond ja küüditamise põhjused

Vanaema Rael (Lisa 1) sündis 28. veebruaril 1945. aastal Tartumaal Udernas. Ta elas seal koos oma ema Emma, isa Karli (Joonis 1), kümme aastat vanema õe Esteri (Lisa 2) ja seitse aastat vanema venna Kaljuga. Lisaks kuulusid nende perre vanaema Riina (Lisa 3) ja vanaisa Peeter. (Luiker, 2024)

Joonis 1. Vanaema oma ema ja isaga (Erakogu)

Vanaema ja tema pere küüditati seetõttu, et perekonda peeti nõukogude võimu poolt liiga rikkaks ehk "kulaklikuks". Nad tegelesid põllumajanduse ja majapidamisega. Neil oli traktor, töölisteid, hobused, lehmad, sead ja isegi kombain, millega vilja koristada. Paljud seda endale lubada ei jõudnud. Ja seepärast võisidki nad paista Nõukogude Liidule nii öelda ohuna. (Luiker, 2024)

Kodumaalt välja saadetud jagati kahte kategooriasse: natsionalistid ja kulakud. Natsionalistide hulka arvati pered, kust keegi oli juba varem (1945–1948) poliitilistel põhjustel arreteeritud. Kulakute nimekirju hakati koostama Moskva nõudmiste järgi 1947. aasta sügisel. Kulaklikuks nimetati talupered, kes olid viimastel aastatel (nt Saksa okupatsiooni ajal) kasutanud palgatööd, omanud traktorit, rehepeksumasinat, veskit jms. Seetõttu leidsid ennast kulakunimekirjadest eesrindlikumad põllumehed ja ettevõtlikumad majandustegelased, kellele otseseid poliitilisi süüdistusi ei esitatud. (Aluoja, 2019)

Õde oli lapseootel ja sai tööd hommikumantlite valmistajana, hiljem õppis käsitööd ja töötas kudumismasinal. Ta hakkas varakult tööle, teenis omale ise elatist ning elas iseseisvalt. (Luiker, 2024)

Rael meenutab, et oma ema kohta on tal öelda vaid head: teda hinnati kõrgelt ja kogu küla pidas temast lugu. Ema oli ka see, kes tegelikult lapsi kasvas. (Luiker, 2024)

1.2. Küüditamise päev

See märtsikuu päev 1949. aastal oli neile 20 000 inimesele senise elu lõpp. Kõik läksid – sülelapsed, vanavanemad, emad ja isad, tütreid, pojad. Kellelegi ei halastatud. Nii, nagu ka juunis 1941 ja vahepealsetel ning hilisematel rasketel aastatel. Sest viidi kogu aeg. Võeti tänavalt kaasa emad ja isad. Seda võis juhtuda iga päev. (Purje, 2019)

Raeli isa, kes oli metsamees, läks enne küüditamist metsa peitu ja hakkas metsavennaks. Kuid ta tabati natukese aja pärast, sest oli Stalini kohta suud pruukinud. Ta saadeti karistuseks Venemaale Irkutskisse vangilaagrisse ja viibis seal mitu aastat, enne kui lõpuks koju tagasi pääses. (Luiker, 2024)

Õde Esterit ja vend Kaljut aga ei küüditatud: Ester ja Kalju olid küüditamise hetkel internaadis (Luiker, 2024).

Otsitavaid, keda kodus ei olnud, käidi ka mujal otsimas, kuid kõiki siiski ei leitud (Eesti rahva kannatuste aastad I, 1943).

25. märtsil 2020. aastal pühendas ansambel Curly Strings laulu “Mind nad kätte ei saa” kõigile neile, kes 1949. aasta märtsiküüditamise läbi oma kodu või lähedase inimese kaotasid (Lisa 4) (Kultuur, 2020).

Vanaema ei mäleta sellest hetkest erilisi tundeid – olles ise laps, ei saanud ta olukorrast täielikult veel aru. Ta mäletab, et ema mässis ta suure rätiku sisse, kuid mida teised tol hetkel kandsid, ta täpsemalt ei mäleta. (Luiker, 2024)

Tal on meeles, kuidas varahommikul ilmus nende maja ette suur masin ja terve nende pere pandi sinna peale. Mõned sõjaväelased lubasid veel midagi kaasa võtta – üks soovitas emal õmblusmasina kaasa võtta ja ütles, et see võib ellujäämiseks kasulik olla. Tänu sellele õmbles ta hiljem kõik eluks vajaliku ise valmis. (Luiker, 2024)

Sõit rongiga Venemaale kestis kaks nädalat (Luiker, 2024).

Inimesed olid väga kurvad ja rõhutud. Vagunitest oli kuulda nuttu ja laste kisa (Eesti rahva kannatuste aastad I, 1943).

Kohale jõudnud, ootasid neid hobused, kellega nad viidi muldonnidesse, kus pidid siis edasi elama nii kaua, kuni said kolida väikesesse talumajja (Luiker, 2024).

Rongis, teel Siberisse, haigestus Rael raskelt kopsupõletikku ning terve pere kartis, et ta ei tulegi sellest enam välja. Ent Siberi kuiv ja tervislik õhk mõjus tema kopsudele hästi ja Rael sai täiesti terveks. (Luiker, 2024)

1.3. Küüditamise sihtkoht Irkutski oblastis

Vanaema Rael küüditati Bokhansky piirkonda, mis asus Venemaal Baikali järve ääres (Joonis 2) Irkutski oblastis (Luiker, 2024).

Joonis 2. Bokhansky Baikali järve ääres (Bokhansky piirkond, 2022)

See piirkond on ajalooliselt olnud seotud nii kohalike burjaatide kultuuriga kui ka Vene tsaaririigi ja hiljem Nõukogude Liidu ajaloo sündmustega. Aastatel 1949–1959 oli see piirkond osa Nõukogude Liidu administratiivsest süsteemist. (Estonian World Review, 2013; Tamm, 2021)

Märtsiküüditamise käigus saadeti tuhandeid inimesi Irkutski oblastisse, kuhu loodi spetsiaalsed asulad. Need olid sageli kehvade elamistingimustega paigad, kus küüditatud pandi tööle metsanduses, põllumajanduses või teistes rasketes füüsilistes töödes. See piirkond oli üks neist paikadest, kuhu küüditatud Balti riikidest toimetati. (Estonian World Review, 2013; Rohi-Tamm, 2021)

Bokhansky piirkond ja teised Irkutski oblasti alad jäid püsivalt seotud küüditamiste ajalooga, kuna paljud küüditatud jäidki sinna elama ka pärast nende ametlikku vabastamist 1950.–1960. aastatel. (Estonian World Review, 2013; Rohi-Tamm, 2021)

2. ELU SIBERIS

2.1. Elutingimused

Rael mäletab selgelt, et alguses nad elasid muldonnides Baikali järve ääres, kuni ema leidis tööd ja neile pakuti elamiseks väikest siniste akendega talumaja. Siberis tegelikult teistsuguseid maju polnudki. Maja oli jaotatud väikesteks ruumideks, kus elasid tihedalt koos mitmed pereliikmed. Aga elamiseks oli siiski piisavalt ruumi. Majad olid halvas seisukorras ja kitsad, kohati lausa mahajäetud. (Luiker, 2024)

Kliima oli seal kuiv, olenemata aastaajast. Tänu kuivale kliimale, said ka terveks Raeli kopsud kopsupõletikust (Luiker, 2024).

Talved olid seal väga külmad ja karmid. Temperatuur võis langeda -30°C kuni -40°C , mõnikord isegi madalamale. Muldonnid, kus nad elasid, olid sügavale maa sisse kaevatud ja püsisid tänu mullale isegi kõige külmemal ajal soojad, sest muld hoiab hästi soojust. (Luiker, 2024)

Suved aga olid selle eest soojad, kuid lühikesed. Päevased temperatuurid ulatusid tavaliselt $+20^{\circ}\text{C}$ kuni $+25^{\circ}\text{C}$, mõnikord isegi $+30^{\circ}\text{C}$. (Luiker, 2024)

2.2. Igapäevaelu

Raeli ema tegi erinevaid töid, millest tal jõud üle käis. Metsas tegi puid ja hobustega vedas koos meestega palke. Tänu kaasa võetud õmblusmasinale õmbles ema külaelanikele riideid ja vastutasuks sai neilt toidupoolist, isegi liha. (Luiker, 2024)

Hiljem töötas ta aga laudas ja tegeles pullidega. Kasvatas, toitis ja jootis neid. Vanaema meenutab, et pullid olid ohtlikud, üks neist pidi ema lausa ära tapma, kuid kuidagi õnnestus tal sellest ohtlikust olukorrast terve nahaga pääseda. Vaatamata raskustele, suutis ema oma neljaliikmelisele perele võimaldada peaaegu kõik eluks vajaliku. (Luiker, 2024)

Vanaema ja vanaisa tegid Siberis majapidamistöid. Füüsilise töö jaoks olid nad liiga vanad. (Luiker, 2024)

Vanaema Rael on meenutanud, et neil oli suhkrukott, mille ema pani lakke, et vanaema seda kätte ei saaks, kuna suhkrut ei olnud palju ja seda oli raske hankida. Kevaditi käisid nad koos emaga põldudel kartuleid korjamas, varastamas. Kartulid olid küll kõik mustad, sest külm oli need ära võtnud, kuid hoolimata sellest, tegi ema neist maitsevaid pannkooke, mis Raelile väga maitsesid. (Luiker, 2024)

Kuna toitu oli vähe, pidid nad olema leidlikud. Läheduses asus neil päevalilleõlivabrik, kust lapsed said päevalilleõli ja -kooke. Oma mälestustes meenutab vanaema: *Päevalillekooke sõime ja õli tehti, meil oli seal päevalilleõlivabrik. Päevalilli, mida anti lehmadele, sõime meie samamoodi. Võtsime oma väikesed kausid ja läksime tehasesse, kausikestesse valati õli, millega koos sõime aganatest leiba.* (Luiker, 2024)

Metsas käisid nad emaga marju korjamas. Korjati metsmaasikaid, mustikaid isegi toomingamarju, mida kuivatati ja talveks moosiks keedeti. (Luiker, 2024)

Kogutakse toomingamarju, kuivatatakse ja uhmerdatakse. Talvel saab pirukaid. Toomingamarjad on suured ja mahlased. Kõik söövad suu paksuks. Põlendikelt korjatakse vaarikaid. (Karusoo, 2021)

Põldudel aga käidi päevalille vargil. Süüa oli vaja ju millestki teha. Aga lemmiktoiduks oli vanaemal kartul, leib ja või, sest suurt valikut neil ju ei olnudki. Ja hästi mäletab ta, et männitukast sai head männivaigu nätsu. (Luiker, 2024)

Vanaemale meenub veel üks huvitav lugu, kuidas nad Siberis vareseid püüdsid. Kuna talved olid karmid ja ei olnud lihtne toitu hankida, tuli ikkagi tervel perel ja ka loomadel kuidagi söönuks saada. Vaikselt, hinge kinni hoides, roomati talvel lumes vareste poole. Varesed hoidsid oma tiibu tihedalt keha vastas, püüdes sooja saada. Kui neid puuoksaga löödi, üritasid nad lendu tõusta, aga jäine õhk tegi oma töö. Tiibu laiali ajades ja õhku tõustes, jäi linnul suurest külmast süda seisma ja kukkus alla. Peale vareste kättesaamist, keedeti need ära ning kui muud toitu polnud, tuli neid endal süüa, aga kui vähegi oli muud ja paremat toidukraami, anti varesed loomadele. (Luiker, 2024)

Vanaema jutu järgi päris näljas nemad ei olnud, aga kõigil kindlasti nii hästi ei läinud (Luiker, 2024).

Armastuse nimel on tehtud suuri tegusid. Ilusaid ja koledaid. Oma lastega 1949. aastal Siberisse küüditatud kooliõpetaja Aili Viitar (1904–2000) kirjutab oma mälestusteraamatus «Siberi raamat», et hapupiim ja näsiniineleotis olid vahendid, millega saadeti lapsekesi, keda ei jõutud toita, armastava Jumala juurde. (Laiapea, 2020)

Küla ei olnud kõige suurem ega ka kõige väiksem. Tänavatel veedeti palju aega. Lapsed mängisid rahvastepalli, kividega keksu, lõikasid paberist nukke, kuna mänguasju polnud. Nii said lihtsatest materjalidest ja loodusest nende igapäevased mängud ja mänguasjad. (Luiker, 2024)

Sünnipäevi, nääre ega jõule tähistada ei tohtinud. Kuid salaja seda ikka tehti, pandi akende ette tumedad kardinaad, mis valgust välja ei lasknud ja vahel tuli sel ajal külla isegi mõni teine eestlane. (Luiker, 2024)

Vanaema enam ei teagi, mis keeles nad rääkisid, et tal eesti keel niimoodi ära kadus. Rääkis ta vene ja eesti segakeeles. Aga vanaema ning vanaisaga püsis ta Siberis ikkagi eesti keelt. (Luiker, 2024)

2.3. Mälestusi koolist

Kooli läks vanaema 7-aastaselt. Koolimaja asus nende külas ja seega ei pidanud ta kodust kaugemale minema. Õppekeeleks oli loomulikult vene keel. Kuna piirkonnas elas palju erinevaid rahvusi – burjaadid, mongolid, tatarlased ja Rael oli nende keskel üles kasvanud, siis oskas ta ka burjaadi keeles isegi kümneni lugeda. Ta lõpetas sealses vene koolis seitsmenda klassi koos 17 teise klassikaaslasega (Lisa 5). (Luiker, 2024)

Rael meenutas ka õpetajat, kes oli karm Mongoolia õpetaja. Ta käis klassis laudade vahel ringi suure joonlauaga ja kui keegi tegi mõnes ülesandes vea, lõi ta sellega õpilase sõrmede pihta (Joonis 3). Vaatamata sellele, olid venelased üldiselt sõbralikud ja ta sai nendega kenasti läbi (Joonis 4). (Luiker, 2024)

Joonis 3. Vanaema kõige parempoolsem (Erakogu 1957)

Vanaema mäletab seitsmenda klassi lõpuõhtut: *Pidulikke riideid selga panna mul polnud, aga olid tennised, mida teistel ei olnud. Kuid vaatamata kõigele, tundsin end oma riietuses lõpuõhtul hästi. Talvel oli minu riietus veelgi tagasihoidlikum: suur vanemate rätik ja lubjavildid, mida kasutati jalanõudena külma vastu.* (Luiker, 2024)

Joonis 4. Klassipilt (Erakogu)

3. ELU PÄRAST SIBERIST NAASMIST

3.1. Eestisse naasmine

Teade, et perekond saab Eestisse naasta tuli siis, kui Stalin 1953. aastal suri. Anti käsk, et kõik, kes tahavad kodumaale minna, võivad lahkuda. (Luiker, 2024)

Aastate jooksul oli Raeli ema kirjutanud korduvalt Stalinile, et saada luba kodumaale naasmiseks. Aga ei lastud, alles peale Nõukogude Liidu juhi surma oli naasmine võimalik. Eestisse said nad ka tagasi rongiga, sõit kestis kaks nädalat nagu Siberisse minekki. (Luiker, 2024)

Siberist nad kõik koos Eestisse ei naasnud. Vanaisa oli Siberis surnud ja isa tuli tagasi aga mitu aastat hiljem. Ta leidis endale Venemaalt uue elukaaslase, kellega koos ta seal elama hakkas, enne kui kodumaale saabus. Aga elukaaslane Eestisse kaasa ei tulnud. (Luiker, 2024)

3.2. Elu Eestis

Eestisse jõudnud, pandi vanaema Rael Elva Keskkooli 7. klassi, mis oli eestikeelne kool. Seal käis ta kuni 11. klassini, mis oligi sel ajal lõpuklass ja peale kooli lõpetamist asus tööle. Vanaema meenutab: *Mind ei pandud vene kooli, paljud, kes tulid Venemaalt aga pandi. Olen palju mõelnud, miks minu vanemad mind Eesti kooli panid. Loomulikult olen neile selle eest tänulik.* (Luiker, 2024)

Siia tulemine ja elamine oli vanaema jaoks alguses väga raske ja tohutult suur väljakutse. Eesti keelt ei osanud ta üldse, hädaga hakkas ta õppima tähti ja siis sõnu. (Luiker, 2024)

Rael mäletab, et koolis õpetaja ei saanud talle isegi hinnet “1” panna, kuna tal oli nii raske kõigest aru saada. Õpetaja oli tema vihikud punase tindiga vigade parandustest täis sodinud. (Luiker, 2024)

Kooli lõpetanud, läks ta tööle Rõngu metsamehaanika tehasesse sekretäriks. Ta töötas seal ühe aasta, kuni abiellus Väinoga (Lisa 6), kellega neil on kolm väga armast ja tublit last (Joonis 4).

Peale abiellumist ja laste saamist vanaema kohe uuesti tööle ei läinud, vaid jäi koduperenaiseks. (Luiker, 2024)

Joonis 4. Vanaema koos oma perega (Erakogu)

Tagasi tulnud, ostis Raeli isa talu tagasi. Aga enne oma talusse tagasi kolimist, elasid nad perega õe Esteri juures väikses korteris Elva jõe ääres. Vanaema rääkis: *Olime seal kõik koos. Väga kitsas oli, aga saime hakkama.* (Luiker, 2024)

Raeli ema oli vaikne pensionär, 12 rubla oli pension. Aga tööle ta enam ei läinud, tegeles kodus aiapidamisega. Ka isa oli pensionär (Lisa 7). Kõik koos ehtasid nad samm-sammult üles oma elu, kust see kunagi oli pooleli jäänud. (Luiker, 2024)

Midagi halba vanaema Siberis veedetud aja kohta öelda ei oska. *Tugevaks tegi see kõik mind, viha mulle küll sisse ei jäänud ei kellegi ega millegi vastu, ma olin alles laps, kui mina seal olin.* (Luiker, 2024)

Tänu vene keelele, mille ta Siberis olles omandas, on ta oma edaspidises elus väga hästi hakkama saanud (Luiker, 2024).

Eestis tagasi olles, käis mul veel külas isegi sõbranna, kellega õppisin koos Siberis. Ta käis Eestis oma mehe ja lapsega. Aga tema mees, kes oli meremees, uppus ja nüüdseks ma enam temast midagi kuulnud ei ole. Tean vaid, et nad elasid Kaug-Idas Kamtšatkal. Ja teise sõbrannaga, kes oli burjaat, oli mul pikka aega tihe kirjavahetus, aga ka temaga on tänaseks suhtlus katkenud. (Luiker, 2024)

Ise ma uuesti Siberisse ei läinud, aga oleksin tahtnud väga minna, et oma lapsepõlveradasid uuesti näha ja kogeda, ütleb vanaema (Luiker, 2024).

Hetkel on vanaema Rael 80-aastane (Lisa 8), elab Ida-Virumaal Kiviõlis ja saab oma eluga ilusti hakkama.

KOKKUVÕTE

1949. aasta märtsiküüditamise käigus saadeti tuhanded eestlased, sealhulgas 4-aastane Rael koos oma ema Emma, vanaema Riina ja vanaisa Peetriga Siberisse. Küüditamise põhjuseks oli perekonna määratlemine “kulaklikuks” ehk nõukogude võimu jaoks ohtlikuks, kuna nad omasid talu ja põllumajandusmasinaid. Raeli isa, kes enne küüditamist metsa põgenes ja hakkas metsavennaks, arreteeriti hiljem ja saadeti aastateks Venemaale vangilaagrisse, kuna oli Stalini kohta suud paotanud.

Siberis elati algul muldonnides ning hiljem väikeses talumajas. Kliima oli äärmuslik. Talvel väga külm ja suvel kuum. Elu oli keeruline: toitu oli vähe ning igapäevaelu koosnes rasketest töödest. Raeli ema tegeles kõikvõimalike töödega, millest jõud üle käis. Nad pidid olema leidlikud, korjates marju ja kartuleid.

Koolis oli õppekeeleks vene keel, mistõttu rääkis vanaema vene ja eesti segakeelt.

1953. aastal, pärast Stalini surma, anti küüditatutele võimalus kodumaale naasta. Eestisse jõudnud, seisis Rael silmitsi uute väljakutsetega. Ta ei osanud enam eesti keelt ning koolis oli raske. Uuesti kodumaal, ostis Raeli isa talu tagasi. Aga enne oma talusse sisse kolimist, elasid nad perega õe Esteri juures väikses korteris Elva jõe ääres.

Hiljem lõpetas ta Elva Keskkooli 11. klassi ja asus tööle sekretärina metsamehaanika tehases. Ta töötas seal ühe aasta, kuni abiellus Väinoga ja kasvatas oma kolme last, ehitades oma elu uuesti üles.

Tagasi vaadates ei tunne Rael viha Siberis veedetud aastate vastu, vaid hindab neid kogemusi kui elu tugevdavat õppetundi. Tänu seal omandatud vene keelele oli tal hilisemas elus palju eeliseid. Täna elab ta Ida-Virumaal ja on oma eluga rahul.

See uurimistöö annab olulise ülevaate Eesti ajaloo traagilistest sündmustest läbi minu perekonna loo ning peegeldab, kuidas inimesed suutsid rasketest oludest hoolimata ellu jääda ja eluga edasi minna.

Tõeline tugevus seisneb kestmises, isegi kui teekonda saadavad ootamatud katkemised (Luiker, 2024).

KASUTATUD MATERJALID

- Aluoja, K. 2019. ÄRA: 34 Järvamaa pere Siberi-tee. Paide.
- Bokhansky piirkond. 2022. <https://lingid.ee/aiusc>. 19.10.2024.
- Eesti rahva kannatuste aastad I. 1943. Tallinn: Eesti Kirjastus.
- Karusoo, M. 2021. 14. juuni needus. Tallinn: Varrak.
- Kultuur. 2020. Curly Strings avaldas liigutava muusikavideo. <https://lingid.ee/LunyX>. 11.03.2025.
- Laiapea, V. 2020. Lapsepõlv Siberis: ainus, mis ma kartsin, olid hundid. <https://lingid.ee/IeurV>. 11.03.2025.
- Luiker, R. 2024. Elu Siberis ja peale Siberit. Luiker, K., intervjuu.
- MuusikaPlaneet. 2020. Curly Strings "Mind nad kätte ei saa". <https://lingid.ee/MVBWw>. 18.03.2025.
- Purje, R. 2019. Vabariigi presidendi Kersti Kaljulaidi kõne märtsiküüditamise mälestustseremoonial. <https://lingid.ee/kfTYi>. 13.12.2024.
- Rahi-Tamm, A. 2021. Märtsiküüditamine – "orjaturg" ja esimesed eluasemed. <https://lingid.ee/smNkz>. 27.12.2024.
1949. a märtsiküüditamine. 2013. <https://lingid.ee/YTMdw>. 20.11.2024.

LISA 1. VANAEMA RAEŁ

(Erakogu)

LISA 2. VANAEMA KOOS ÕE ESTERIGA

(Erakogu)

LISA 3. RAEI VANAEMA RIINA

(Erakogu)

LISA 4. CURLY STRINGS “MIND NAD KÄTTE EI SAA”

*Veel ennegi olen siit veskile läind,
vankri peal rukis ja kaer.
Meeles mõlkumas eilne akordionimäng
ja naabrineidude naer.*

*Kuid tagasiteel üks oma küla mees
tuli vastu ja hoiatas mind:
“Su ema ja vend on Siberi teel,
kodus püssimehed ootamas sind”.*

*Mine koju, mu hobuke hea,
küll sina tead teed
üle külmunud maa.
Mind nad kätte ei saa!*

*Mine koju, mu hobuke hea,
veel viimast kord tangu
sa Kangrule vea.
Kas kokku veel saame, ei tea.*

*Üleöö on kodutalust saanud meile lõks,
hoidke eemale vennad ja õed!
Kas igaveseks kinni on meile kodu uks
või loevad kord meiegi tõed?*

*Kas siin kunagi veel hüüab lõõts ja kitarr,
kas talgutel lauldakse veel?
Või algabki aeg mis on kõle ja karm
ja rohtu kasvab kallid kodutee?*

*Mine koju, mu hobuke hea,
küll sina tead teed
üle külmunud maa.
Mind nad kätte ei saa!*

*Mine koju, mu hobuke hea,
veel viimast kord tangu
sa Kangrule vea.
Kas kokku veel saame, ei tea.*

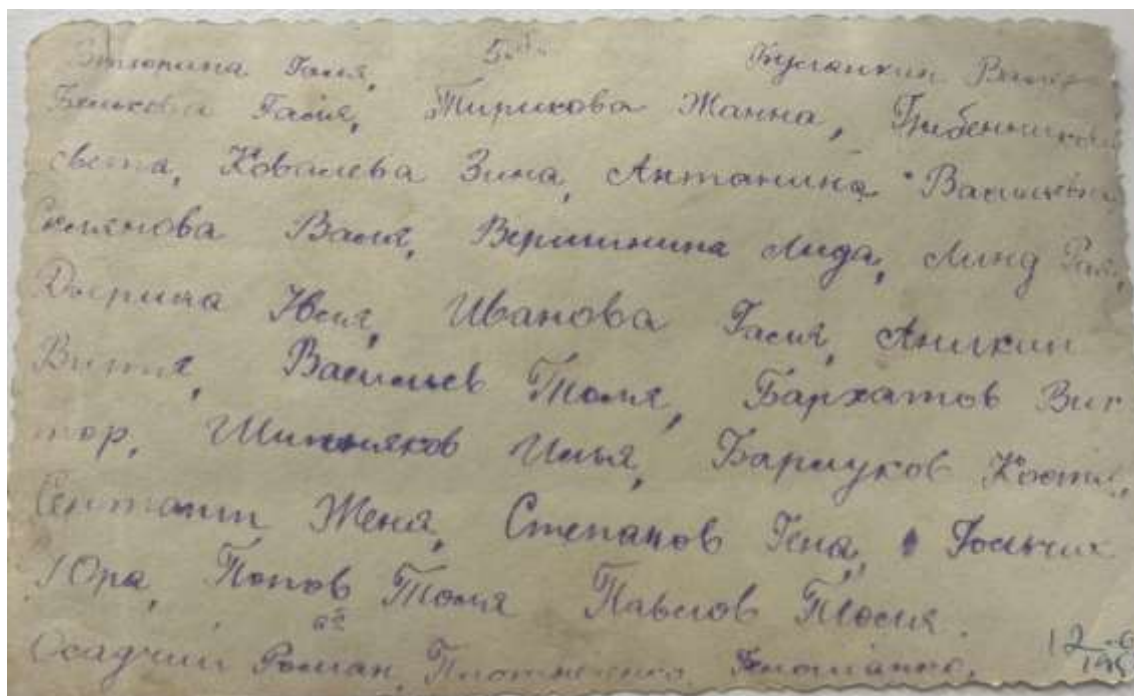
*Mine koju, mu hobuke hea,
küll sina tead teed
üle külmunud maa.
Mind nad kätte ei saa!*

*Siin on ju mu lapsepõlvemaa,
rabatagused talud ja salud ja laas.
Mind nad kätte ei saa!
Mind nad kätte ei saa!
Mind nad kätte ei saa!
Mind nad kätte ei saa!
Mind nad kätte ei saa!
(MuusikaPlaneet, 2020)*

LISA 5. VANAEMA KLASSIPIILT

Vanaema pildil esimeses reas vasakult teine (Erakogu 1957)

Kõikide klassikaaslaste nimed (Erakogu 1957)

LISA 6. VANAEMA ABIKAASA VÄINOGA

(Erakogu)

LISA 7. VANAEMA OMA ÕE ESTERI, EMA EMMA JA ISA KALJUGA

(Erakogu)

LISA 8. VANAEMA MÄRTSIS 2025

(Erakogu)